

Jugoslawiens (Berlin, 1931). — Lazar Marković: Das Recht der zadruga und seine Reform (Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, Berlin, 1909). — Dr. Josef Matzl: Die Agrarreform in Jugoslawien (Osteuropainstitut in Breslau, Quellen und Studien, Abteilung Wirtschaft, Berlin u. Breslau, 1927.) — Dr. Aleksa Stanišić: Über den Ursprung der Zadruga (Berner Studien zur Philosophie und ihrer Geschichte, Bern, 1907). — Paul Turner: Slawisches Familienrecht (Strassburg, 1874).

Uvajanje nepravdnega postopka.

Dr. Anton Stuhec

Skušnja pri uvedbi grajanskega pravdnega postopka je pokazala, da uvajanje tudi malo spremenjenih zakonov ne gre tako gladko, kakor bi pričakovali. To nalaga dolžnost, da spoznavamo intenzivneje bistvene novote novega nepravdnega postopka, ki je spremenjen napram dosedanji vsebini v veliko večji meri kakor je bil Grpp.

I. Nepravdni postopek je bil dosedaj v poedinih pravnih področjih različno urejen. Na področju obeh oddelkov Stola sedmorice je veljal ces. pat. z dne 9. avgusta 1854 drž. z. št. 208, s katerim je bil uveden novi »zakon v sodnem postopanju v pravnih izvenspornih zadevah.« Ta patent je dobil z naredbo deželne vlade za Bosno in Hercegovino z dne 14. aprila 1885 (zb. zak. 1885 št. 28) deloma veljavo na področju Vrhovnega sodišča v Sarajevu. Za ozemlje kasacijskega sodišča v Beogradu je prevzel slična pravila patent z dne 13. in 23. decembra 1872, varstvene stvari je uredil zakon o starateljstvu z dne 25. oktobra 1872. Na ozemlju apelacijskega sodišča v Novem Sadu je bila snov urejena v posameznih zakonih (o naslednem postopku zak. čl. XCI iz 1884, zakon o uredjenju tutorskih i starateljskih stvari čl. XX iz 1877). Na področju Velikega sodišča v Podgorici ni bilo nobenih takih predpisov.

Enotno stanje je prinesel zakon o sodnem nepravdnem postopku z dne 24. julija 1934, Sl. Nov. 175/XLV/434, Sl. l. 1935/8 z uvodnim zakonom z dne 26. julija 1934, Sl. Nov. št. 178/XLVII/448, Sl. l. 1934/95. Oba zakona sta stopila v veljavo 4. februarja 1935 razen VII. dela o razveljavljanju listin, ki je stopil v veljavo 4. septembra 1934, medtem ko je § 31 odst. 2 dobil obvezno moč že 4. avgusta 1934.

Krajevna veljava obsega območje, kjer je graj. p. v. z dne 13. julija 1929 stopil v moč. Po čl. 1 Ugrpp. bi naj to bilo 1. januarja 1932 razen območja apelacijskih sodišč v Beogradu in Skoplju in Velikega sodišča v Podgorici. Zakon z dne 1. januarja 1933, Sl. N. 202/LXV/420, Sl. list 1931/57 je odložil to do 1. januarja 1933. Po zakonu z dne 27. decembra 1932, Sl. Nov. 304/CXIV/796, Sl. l. 1933/4 pa stopa graj. p. p. v veljavo na področju kasacijskega sodišča v Beogradu 1. januarja 1934, na področju apelacijskega sodišča v Skoplju in Velikega sodišča v Podgorici, ko odredi to zakon, s katerim se tam ustanovljajo sreska in okrožna sodišča. Z uredbo ministrstva pravde z dne 4. oktobra 1934, izdano na osnovi § 21 finanč. zak. 1934/35, ki je stopila v veljavo 1. novembra 1934, je bila ta organizacija na tem ozemlju izvršena (Sl. N. 230/LVIII), tako da stopi postopnik tu v moč 1. maja 1935.

Na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu in sreskih sodišč v Čakovcu in Prelogu so uzakonjene sledeče omejitve:

1. Sirotinski stoli vrše posle skrbstvenih oblastev nadalje, dokler se ne preneso s posebno uredbo na sreska sodišča (čl. 46).

2. Določbe novega postopnika glede zapuščinskih razprav se uporabljajo šele, ko stopi v veljavo v teh območjih enotni grajanski zakonik (čl. 44), za območje novosadske apelacije z daljnjo omejitvijo na tiste dele, kjer ne velja avstrijski občni grajanski zakonik.

II. Stvarna veljava. Novi zakon se ne nanaša na šerijatsko sodstvo (čl. 4), privilegirane družbe in zavode (čl. 5), člane kraljevskega doma (v smislu čl. 38 ustave in rodbinskega pravilnika z 5. aprila 1930, Sl. Nov. 92/XXXVI, Ur. list 1930/58, izdeželne osebe po načelih mednarodnega prava z izjemami kakor po čl. 19 Ugrpp. in z nadaljnjo izjemo sprejema v umobolnico ali podobne zavode (§§ 193—195) in končno se ne urejuje postopek pri podaljšanju očetovske in varstvene oblasti (čl. 36).

Glede zapuščin naših državljanov se ustanavlja v materijalnopravnem pogledu medpokrajinska kolizijska norma (čl. 26):

1. da se obravnavajo zapuščine po pravu kraja, kjer je imel zapustnik ob času smrti svoje prebivališče, pri čemer pa ni upoštevati spremembe v zadnjih dveh letih (to seveda ne velja za vprašanje pristojnosti po § 23);

2. da veljajo za dedovanje nepremičnin utesnitve razpolaganja za primer smrti po lex rei sitae;

3. da se na izjave poslednje volje (dedne pogodbe) uporablja pravo zapustnikovega bivališča ob času, ko je bila poslednja volja napravljena.

Te norme imajo namen, preprečiti več zapuščinskih razprav, če je zapustnikova imovina v več pravnih področjih.

Dokler ne stopi v moč enotni grajanski zakonik, je treba razumeti pod tem izrazom predpise partikularnega grajanskega prava z omejitvijo v čl. 27 taksativno naštetih slucajev.

V materialnopravne predpise postopnik načelno ne posega, razen kolikor do uveljavljanja enotnega grajanskega zakona ne prevzema in ne urejuje dosedanjih predpisov glede uradnega varuštva, preklica, začasnega skrbstva in obnove in poprave mej (čl. 8, 10). Kolikor so formalno-pravni predpisi grajanskega prava po novem zakonu prizadeti, izgube svojo moč. Derogatorna klavzula (čl. 2) je žal z nezadovoljivo utemeljitvijo, da ni točne evidence, obrazovana le generalno, kar bo v praksi delalo težkoče. Veljavo izgubijo vsi predpisi o predmetih, ki jih novi postopnik urejuje, kolikor jih ne pušča uvodni zakon v veljavi.

III. Splošna pravila za postopek. Občno načelo je, da veljajo novi predpisi, podrejeno določbe Grpp. bodisi da so posebej v zakonu navedeni ali ne (čl. 21). Na posamezne zakone in pravne predpise, ki urejajo druge snovi nepravdnega značaja (zemljiškoknjižni zakoni, zakon o zasilnih potih, o razrešitvi fidejkomisov itd.), se novi predpisi uporabljajo le subsidiarno, če sami nimajo posebnih določb. Pristojnost mora sodnik uradoma spoštovati in stvar odstopiti pristojnemu oblastvu ali pa stranko na to napotiti, kar nadomešča dosedanji § 44 i. n. (slično § 11 stav. 2 Ip.). Akti realne narave (doslej § 117 j. n.) obdrže realno pristojnost (čl. 3). Novo se opredeljuje očitno po kriteriju bližje ali oddaljene prizadetosti pojem udeleženca, ki je oseba, katere se odločba neposredno tiče ali ki ostvarja svoj pravni interes na tem, da zahteva odločbo (čl. 5). Poleg predpisov proti zakotnim pisarjem (§ 120 Za.) sme sodišče napotiti stranko, ki pogosto vlaga nerazumljive, pogrešne ali nedopustne vloge, da stavi svoje predloge po advokatu ali javnem beležniku (čl. 7), če so na sedežu sodišča. Pri vročbi z javnim naznanilom ni objavljati v novinah oklica, če bi bili stroški nesorazmerno visoki, marveč se vrši objava na občinski deski ali na drug običajen način (§ 8 odst. 2),

dočim se sme v pravdnem postopku le v stvareh izpod 500 Din opraviti objava po krajevnem običaju (§ 311 Grpp.). V vprašanju razmejitve od pravnega postopka je dosedanji § 2 t. 7 pat. razčlenjen v § 2 t. 7 in 10 tako, da rešuje prejudicijalna vprašanja pravne prirode (»ugotovitev« prej »pretresanja«) nepravdni sodnik, tudi taka upravnega in javnega značaja (Slov. Prav. 1903 št. 9 in 10). Če je pa odločba odvisna od predhodne ugotovitve spornih činjenic, napotitev na pravdni ali upravni postopek ni več obvezna, marveč prepuščena svobodnemu sodnikovemu preudarku, pri čemer ga naj vodi načelo ekonomije, ali se da smotreno doseči dejanska ugotovitev po nepravdni poti. Take napotitve, na katere je pravdni sodnik vezan, je opuščati, če je glede predhodnega vprašanja pravnomočna odločba pristojnega upravnega oblastva že tu in ustreza formalna izvedba postopka veljavnim predpisom (glej judikat 191). Pri tej ureditvi § 19 odst. 3 pat. ni bil več prevzet v novi zakon. V ostalem velja glede prejudicijalnosti in prekinitve § 254 Grpp.

Varovano je načelo svobodne dokazne ocene (§ 11). Poenoteno je pravno sredstvo (rekurz) za vse panoge, s čimer je odpravljen prigovorni postopek. Rekurzni rok 15 dni ni prekluzivnega značaja, ker se podaljšanje ne prepeveduje kakor po § 615 Grpp. Rekurzno pravico ima vsak nezadovoljni udeleženec, predstavka je odpravljena, načela koncentracije ni, novote so dopustne. Dosedanja sodnikova pritožna pravica je omejena na pravico predložitve spisov kasacijskemu sodišču, če bi po sodnikovem mišljenju utegnili nastati iz drugostopne odločbe nenadomestljiva škoda (§ 16). Tudi ako druga stopnja spremeni prvostopno odločbo, odloča dokončno, kadar gre za pridržanje v umobolnici (§ 195 št. 6), in za ureditev mej (§ 282), delno je dana še tretja stopnja po § 31 zak. o zemljiškoknjižnih delitvah. Obžalovati je, da izključitev tretje stopnje pri preživninah ni bila prevzeta, kar bo občutno obremenjevalo kasacijsko sodišče. Pritegniti zapisnikarja je obvezno samo pri zaslišanju pod prisego in pri javni dražbi, v manj važnih stvareh zadošča sumarni zaznamek (§ 21).

Prisilna sredstva se izvajajo zoper nepokorne osebe (prej preozko stranke) po § 19 tako-le:

1. odločbe, ki so prisilne mere radi zavarovanja postopka, se izvršujejo po službeni dolžnosti po okolnostih primera ali po izvršilnem redu ali »primerno«. Ker izvršilni zakon takih določb nima, veljajo tu predpisi Grpp. (§ 268, 421, 450 itd.).

2. Če gre za izvršitev pravnomočnih sklepov in odredb, ki so izvršilni naslovi (§ 2 t. 4 Ip.), je načeloma prepuščati izvršilne korake strankam. Glede na prirodo in cilje nepravdnega postopka zakon dovoljuje sodišču, kjer za to govore opravičeni razlogi, da tudi po službeni dolžnosti ali uporabi okolnostim primerno prisilno sredstvo, ali pa uvede izvršbo po Ip., pri čemer bo pač odločilen kriterij, ali je odločba izvršljiva po predpisih Ip. ali ne.

3. Nadomestno izvršitev sme sodišče izposlovati po posebnem skrbniku, če ne zaležejo uporabljena sredstva, zamudne varuhe in skrbnike sme odstaviti, če ne ustrežejo ponovni sodni »odredbi« (opominu, pozivu).

V okviru teh posebnih pooblastil sodišča je pozdraviti novoto, da ugotavlja varstveno sodišče materijalnopravno odškodninsko odgovornost varuha in skrbnika (ne očeta) ne glede na višino škode, presoja potrebo in način zavarovanja in izvršuje uradno svoje odločbe, prevzema torej naravnost vlogo stranke v formalnem oziru. Pravdna pot za take odškodninske zahtevke je izključena.

Do uveljavljenja novega izvrš. post. veljajo »dotični« partikularni predpisi (čl. 38), kar je rečeno že v § 25 št. 3 finanč. zak. 1933/34.

IV. Zapuščinski postopek Namesto mesečno je smrtne primere prijavljati najkasneje v 10 dneh (§ 32). Pri zapisu smrtovnice in popisu imovine ni treba več prisotnosti dveh prič (§ 35, 71) razen, ako se iščejo poslednja volja ali važni spisi po hišni opremi (§ 37 odst. 2) in niso prisotni odrasli svojci.

Zapisovalec smrtovnice sme razglasiti poslednjo voljo le tedaj, če je sodnik ali javni beležnik (§ 38), doslej ob pogojih vsak sodni odposlanec (§ 41 pat.). O zapisu je treba obvestiti nadrejeno oblastvo, pri katerem je zapustnik služboval, da po odposlancu prevzame službeno imovino (§ 45), poverjenika cerkvenega oblastva je vabiti tudi pri popisu ali ločitvi nadarbinske imovine (§ 83). Posebej se uredi sestava smrtovnic s strani javnih zavodov (§ 48), predvidena je postavitev posebnih sodnih poverjenikov za zapisovanje smrtovnic (§ 34). Sodišče, ki je sprejelo oporo v shrambo, mora o tem obvestiti sodišče rednega bivališča sporočitelja (§ 303). Pismena poslednja volja se izroča starešini sodišča (§ 49), predpis takojšnje razglasitve, tudi če ni imovine, velja naprej. Z a p r i s e g a o p o r o č n i h p r i č je obvezna, če so udeležene osebe, za katerih pravice je uradoma skrbeti (§ 53 št. 4); dosedaj je ob

daljnem pogoju, da je nevarnost v zamudi, smelo sodišče postaviti skrbnika, da je predlagal zaprisego (§ 66 pat.).

Izdatno razbremenitev sodišč bo doseglo posnemanje avstrijske novele, da pri neznatni imovini načeloma ni uvesti zapuščinske razprave (§ 59). Neznatna je imovina, če prometna vrednost premične imovine brez odbitkov dolgov ne presega 10.000 Din. V tem primeru se uvede razprava le na predlog dediča, ali nujnega dediča (ne tudi na upnikov predlog), pri čemer določi sodišče prometno vrednost po »novi«, pravilno pač drugi, izvedenski cenitvi, ker se nasprotno ugotavlja vrednost premičnin pri zapisu smrtovnice samo po možnosti, in sicer po kratki poti in približno (§ 36 t. 6). Primerno bo tedaj pritegniti že k zapisu smrtovnice cenilca, kar ni zabranjeno. Razprava se sme opustiti pri varovancih le s pristankom varstvenega oblastva, ki je dalje potreben tudi za ukrep po odst. 3 § 59, po katerem sme sodišče poklicanim dedičem izdati pooblastilo o razpolaganju v dokaz singularnega pravnega nasledstva. Pri tem je dobroverni pridobitelj premičnin (§ 326 o. d. z.) pač zaščiten, pravdno izravnavanje vsled močnejše pravice pa pridržano. Na druge slučaje odst. 2 in 3 se odobritev ne nanaša. Primeri uradne postavitve skrbnika za zastopanje pri zapuščinski razpravi so nespremenjeni (§ 64), glede pravnega nastanka ustanov glej zakon o ustanovah z dne 6. julija 1930 Sl. N. 155/LVIII, Sl. l. 1930/28. Odlikovanja ni treba vrniti. Uzakonjena je dolžnost denarnih zavodov, da pošljo zapuščinskemu sodišču popis zapustnikove imovine, ki je shranjena pri njih (§ 74).

Cenilni predpisi. Medtem, ko se vrednost premičnin pri popisu določa s cenitvijo (čl. 77), velja glede nepremičnin (§ 78):

1. Za svrho pristojske odmere se določa vrednost po predpisih za odmero javnih davščin po zakonu o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928 s poznejšimi spremembami. To velja, če sodišča odmerjajo takse po posebnih predpisih.

2. Sodna cenitev se opravi samo na zahtevo dediča, da se določi nujni delež (§ 784 o. d. z.), iz drugega posebnega razloga, pod katerega je šteti primer uradnega popisa (§ 69).

3. Drugače se postavlja v inventar vrednost zadnje cenitve, zadnje pogodbene kupne cene, če se med tem ni znatno spremenila, ali po davčni osnovi. Sprememba vrednosti ni omejena na enoletni rok, kakor pri izvršilni cenitvi (§ 113 t. 6 Ip.).

Neprijetno presenečenje je prineslo, da zakon v nasprotju z načrtom glede osnov pri cenitvi odstopa od dosedanjega načela ugotovitve navadne vrednosti zapuščinske nepremične imovine po svobodni oceni sodišča (§ 103 pat., odlok just. min. 30. junija 1900 št. 11.767) in uvaja kot novo osnovo »prometno vrednost« (§ 59, 79 št. 3), kar bo razplet dednih zahtevkov pri delitvi in prevzemu občutno oteževalo. Zakon ne predpisuje nobenih smernic za ugotavljanje »prometne« vrednosti, ki je idejno pavalnega značaja in se tudi s prodajno ali nakupno vrednostjo docela ne krije. Medtem ko je pravilno, da se metoda o določitvi realne vrednosti predpisuje v izvršilnem postopku, ti razlogi niso več učinkoviti za zapuščinski postopek, pri katerem more samo prosta ocena in izbira metode cenitve zajamčiti interesentom ustrezno rešitev. To je vsaj kot izjemno dopuščala uredba o postavitvi in izboru veščakov pri cenitvi zemljišč in postopku pri cenitvi z dne 24. junija 1932 Sl. N. 153/LXX, po kateri se praviloma ugotavlja vrednost po prodajni (prometni, trgovski, tržni) ceni ali za druge primere po kapitaliziranem letnem čistem donosu. Ta uredba je izdana na osnovi § 9 zak. o zaščiti kmetov le za področje Vrhovnega sodišča v Sarajevu, Banskega stola v Zagrebu in apelacijskega sodišča v Novem Sadu in je z novim postopnikom razveljavljena. Nujna je zato potreba, da se izdajo enotni cenilni predpisi za zapuščinsko cenitev (kakor so posebej za izvrš. postopek predvideni v § 113 t. 5), kateri se obetajo že v določbah o postavitvi izvedencev pri sreskih sodiščih (§ 83 Sp.). Enoletni rok za vložitev dedne prijave je skrajšan na tri mesece, ni pa prekluzivnega značaja (§ 92 Np. § 192 Grpp.). Tudi po zamujenem roku (§ 90, 91) mora sodišče, preden izda prisojilo, sprejeti dano prijavo (§ 93). Ni pa stroškovne sankcije, kolikor se ne dado naprtiti po zamudi povzročeni stroški zamudni stranki, če je bila povzročena po hudi krivdi (§ 20). Materijalnopravnega spornega vprašanja, ali se z zamudo roka izgube dedne pravice, postopnik ne rešuje. V slučaju prekinitve pri nasprotujočih si dednih prijavah sodišče ni več dolžno dovoliti zavarovanje, če spozna, da so dedne pretenzije očitvidno neosnovane (§ 100). S tem se naj po sekvestraciji grozeča škoda odvrne in zabranijo običajne šikane. Trikratni oklic dedičev v novinah se sme omejiti na enkratni oklic ali z drugačno primerno objavo, če bi stroški bili nesorazmerno visoki (§ 105). Pri sklicanju upnikov je določen največ rok 6 mesecev, oklic pa je opustiti pri neznatni imovini, če inozemski

zapustnik v naši državi ni imel prebivališča ali stanišča, ali če po okoliščinah ni pričakovati prijave, vendar se v vseh teh primerih zapuščina pred tremi meseci po smrti ne sme izročiti (§ 109). Dosedanjim pogojem za izročitev zapuščinske imovine v upravo dediču je dodano (§ 114), da to ne sme nasprotovati pravicam tretjih oseb, pri čemer so mišljene uživalne pravice materialnega prava v drugih pravnih področjih, dasi spada k upravi naravno tudi prevzem obstoječih bremen. Za prisojilo ni treba več pristanka oblastva, s katerim je zapustnik stal v obračunski zvezi (§ 156). Pri fidejkomisarski nadomestitvi zavarovanje premične imovine za poznejše opravičence ni več obvezno, če ne gre za osebe, ki stoje pod posebno zaščito zakona (§ 120). V ostalih primerih zadošča obvestilo, vendar pa sme naslednik zahtevati pred prisojilom predpisno zavarovanje.

Istemu cilju razbremenitve sledeč razvoju prakse služi daljnja določba, da sodišče izvršitve poslednjevoljnih naročil (§ 709 o. d. z.) ni dolžno nadzorovati, če tega ne zahteva javna korist (§ 124). Potrdilo za zemljiškoknjižni prepis se da volilobjemalcu pred prisojilom, če dediči volila ne osporavajo (§ 137). Pri nevknjiženih nepremičninah se je ravnati po § 434 o. d. z., §§ 33, 84 zak. o notranji ureditvi zemlj. knjig, za področji Beograd in Podgorica po zakonu z dne 30. maja 1930 Sl. N. 135/XLIV.

V. Varstvene (skrbstvene) stvari. Pri delegaciji je višje sodišče doslej posredovalo, če med sodišči glede prevzema ni bilo soglasja. Odslej odreja vsak, tudi delni prenos varstvenih poslov med varstvenimi oblastvi apelacijsko sodišče (§ 150). O delegiranju šerijatskih sodišč odloča Vrhovno šerij. sodišče dotičnega ozemlja (§ 24 zak. o ured. šerij. sodišč z dne 21. marca 1929). Izdati pismene legitimacije zakonitemu zastopniku pri napravi notarskega akta v pravnih poslih nesvojepravnih oseb (prejšnji § 192 pat.) ni več potrebno, ker je veljavnost itak odvisna od odobritve varstvenega oblastva in jamči varuh za smoternost stroškov.

Varstvena povjerenstva (§ 202—207) so nova ustanova varstvenega prava. Občini sme dovoliti minister pravde ustanovitev takih povjerenstev, če prevzame stroške in odgovornost za škodo, nastalo iz uprave varovančevi imovini. Povjerenstva višje vse pravice in dolžnosti varstvenih oblastev na svojem področju, vendar ne določajo vzdrževalnine ml. otrokom in ne odločajo o negi, alimentaciji in vzgoji nedl. otrok pri ločitvi ali razdružitvi zakona (§ 264). Sestav: starešina sreskega sodišča ali njegov na-

mestnik kot predsednik, pravni poročevalec, ki mora biti usposobljen za izvrševanje sodniške službe, vsaj še trije prisodniki, ki so voljeni na štiri leta. Sklepa se z večino glasov, sklepi so izvršilni naslovi.

Varstveni sveti, pri nas uzakonjeni s ces. naredbo z dne 12. oktobra 1914 drž. z. št. 276 zaradi vojnih prilik niso bili oživotvorjeni. Sedanja uzakonitev (§ 208—211) jim odkazuje v glavnem posvetovalne in pomožne funkcije.

Radikalno pa nezadovoljivo je spremenjen položaj potrebnih odobritev po dosedanjem § 109 j. n. (§ 147). Odslej odloča zborna sodišča samo o tem:

1. da se kdo popolnoma ali delno prekliča ali postavi pod skrbstvo;
2. da se očetovska oblast ali varuštvo podaljša;
3. da se očetovska oblast odvzame;
4. da se odločbe 1—3 preuredijo ali razveljavijo;
5. da se potrdi posvojitvena pogodba; ta je odslej tudi za svojepravne osebe konstitutivnega značaja (§ 212).

Vloga sreskega sodišča je v teh primerih omejena na izvršitev poizvedb ter predložitve obrazloženega predloga, pravna sredstva bodo obremenjala apelacijska sodišča.

V lastnem področju odloča sresko sodišče:

1. o legitimaciji, če ne gre za pozakonitev po vladarjevi milosti,
2. pri odobritvi prodaje ali odsvojitve stvari, lastnih nesvojepravnim osebam, v Srbiji že sedaj po zakonu z 25. oktobra 1872. Prav v tem primeru bi bila na mestu odobritev s strani višje stopnje, ker nastopa varuh kot stranka, ni pravega nasprotnika (institut protivaruha ni bil prevzet) in tudi načelo neposrednosti ocene ni prizadeto, kakor v gorenjih primerih 1—5, kjer odločujoča inštanca, n. pr. pri obveznem zaslišanju preklicanca, niti ni sodelovala.

Dvomljivo je, če bo moči smoter z uvedbo kolegijalnega sklepanja bolje doseči, kakor če bi sklepala o predmetih 1—5 sreska sodišča, zoper katerih odločbe so itak odprta pravna sredstva.

Plodonosno nalaganje glavnice (§ 159—161). Te nove določbe obravnavajo naložbo gotovine in upravo imovine. Varuh in sodnik sta odgovorna, da se gotovina brž ko mogoče plodonosno naloži. Odgovornost se ravna po disciplinskih predpisih v zvezi s § 45 finančnega zakona 1932/33 in § 379 Kz. Naložba se tiče gotovine, suhega denarja, ne pa druge imovine. Sodišče torej ni

dolžno že obstoječe hipoteke izterjavati, da se gotovina po tem naloži. Naložitev se izvrši izključno pri državni hipotekarni banki. S tem je končno padlo načelo koristnosti pri uporabi varovančeve gotovine, kakor ga je zahteval § 230 o. d. z., po katerem je bila obrestna naložba le drugovrstno sredstvo in katero načelo je dosedaj oviralo dosledno izvedbo § 117 zak. o drž. hip. banki. Za končni prenos je smel minister za trgovino podaljšati rok glasom § 45 št. 5 finanč. zak. 1932/33 do 1. aprila 1935, izdaja zadevne naredbe je postala po uredbi o sodnih depozitih z dne 17. maja 1933 Sl. Nov. 170/XLVIII in izvršilne uredbe z dne 25. oktobra 1933, Sl. Nov. 247/LXXI brezpredmetna. Sicer obvezna naložba sme odpasti v naslednjih taksativno naštetih izjemah:

1. ako bo gotovina v kratkem potrebna. Nato se nanaša predhodno obvezno zaslihanje varuha. S tem ni spremenjen predpis § 230 o. d. z., da se sme varuhu prepustiti samo toliko gotovine, kolikor je potrebno za varovančevo vzgojo in pa redne obratne potrebe gospodarstva, medtem ko je ostalo prvenstveno porabiti za plačilo dolgov.

2. Neznatno imovino sme sodišče po svobodni oceni posameznega primera ter varuhovih razmer prepustiti varuhu v upravljanje. To se ne tiče samo gotovine, ampak tudi vrednostnih papirjev, hranilnih vlog itd. Svobodna ocena odpira tu dovoljno možnost upoštevanja varovančevih tekočih potrebščin vključno splošni obveznosti naložbe.

3. Če imovina ni naložena pri državni hipotekarni banki, sme sodišče obdržati sedanji način naložbe, dokler se ne dobi ugodnejša prilika »za koristnejšo naložbo«. S tem ni obdržano dosedanje načelo koristnosti porabe (§ 230), ampak je »koristnejša« naložba ona v drž. hipotek. banki. Nejasno besedilo je razlagati tako, ker po spremembi § 160 ni bilo primerno prilagodeno. Po sklepu narodne skupščine je bilo po § 160 pupilarni denar nalagati le praviloma v državni hipotekarni banki, izjemno kolikor to zakon dopušča (kar bi bilo po dekretu z dne 26. septembra 1844 zb. zak. št. 832), pa tudi v zavodih, katerim zakon priznava pupilarno varnost, ali za izdavanje pupilarnovarnih hipotek, kupovanje nepremičnin, državnih ali državno garantiranih papirjev. Vsled poznejše spremembe § 160 v sedanjo obliko so vse te uporabne možnosti varovančeve imovine odpadle.

Če prepusti sodišče varuhu, da »glavnico naloži«, je dani rok zato posebej nadzorovati. Mišljen je tu primer, da ima varuh gotovino zbog uprave v rokah, n. pr. pri

letnem računu, ali pa je sprejel »kapital« s pristankom sodišča od dolžnika (§ 234 o. d. z.).

Vsled navedene ureditve določbe o vsebini zadolžnic, postopek pri odobravanju posojil, izkazi zavarovanja (prej § 195—202 pat.) niso bile prevzete. Cilj naložitve gotovine naj pospeši poostreitev, da varuh, ki obdrži neupravičeno gotovino preko meseca dni, jamči za 10% obresti od tega roka dalje, kar poostrejuje le obrestno jamstvo, ker je varuh celo pred dospelostjo dolžan priskrbeti odobrenje sodišča za ugodno porabo (§ 235 o. d. z.) in tudi sicer jamči za omnis culpa (§ 228 o. d. z.). Državne obveznice s pravico dobitkov se smejo prodati le, ako je to neobhodno potrebno ali ako je v očitno varovančevo korist.

Pri izročitvi imovine po doseženi svojepravnosti vojaških oseb ni potreba več pristanka vojaških oblasti.

VI. Proglasitev za mrtvega in dokaz smrti (§ 231—239). Recipiran je v glavnem zakon z dne 16. februarja 1883 drž. zak. št. 20 v zvezi z uredbo o pravni likvidaciji po vojski povzročene stanja Sl. Nov. 1920 br. 148, Ur. list 1920 št. 92/296.

Pristojen je sodnik poedinec na okrožnem sodišču. Krog predlagateljev je razširjen na vsakogar, ki ima pravni interes na ugotovitvi pogrešančeve smrti, pri javnih interesih tudi državni pravobranilec. Prošnja glede pogrešancev, ki so bili v vojni hudo ranjeni ali so v vojni pogrešani, se sme vložiti takoj po dogodku, pri katerem je bilo pogrešančevo življenje v nevarnosti, dočim doslej le glede oseb, ki so bile v bližnji smrtni nevarnosti.

Glede razveze zakona je pridržano »drugim zakonom«, da predpišejo, ali je proglasiti pogrešančev zakon za razvezan. Ker po derogatorni klavzuli čl. 2 »predmet« z novim postopnikom ni bil urejen, nego le napovedan, velja § 9 dosedanjega zakona z 16. februarja 1883 do nove zakonite ureditve naprej. Misel zakonite zaščite pogrešančevih interesov uresničujejo nove določbe glede povrnitve njegove imovine, če se je vrnil (§§ 237, 238).

1. Če je njegova istovetnost nedvomna in se sodišču sam javi, sme okrožno sodišče svojo odločbo brez nadaljnega postopanja razveljaviti.

2. Za mrtvega proglašeni, pa tudi krog oseb, po katerih predlogu se je smel postopek uvesti, sme predlagati razveljavljenje odločbe o proglasitvi za mrtvega ali popravo dneva smrti, če se dožene, da je umrl na drug dan. Čim sodišče uvede postopek, obvesti takoj zapuščinsko oblastvo, da zaustavi zapuščinsko razpravo, če pa je zemljiškknjižni

prenos že izveden, da se zaznamuje uvedba postopka. Končna odločba ima popolni učinek zoper pridobitelja knjižnih pravic po tej zaznambi.

Če končna odločba vzdrži prejšnjo v veljavi, se zaznamba izbriše. Če prejšnjo odločbo razveljavlja ali spreminja, vrne zapuščinsko sodišče v prvem primeru po službeni dolžnosti v nepravdnem postopku »posest imovine«, ako more to s sredstvi nepravdnega postopka, drugače napoti upravičenca na pravdno pot (§ 10). Vzporedno gredo koraki za vrnitev očetovske oblasti pri varstvenem sodišču.

VII. Amortizacija (§ 240—262). Predpisi so prevzeti iz § 115 j. n., ces. naredbe od 31. avgusta 1915 drž. zak. št. 257, 258, zakonov z dne 2. julija 1868 št. 88 in 3. maja 1868 drž. zak. št. 36. Nove določbe ne posegajo v predpise zakonov, po katerih se ima razveljavljenje izvesti po določbah meničnega zakona n. pr. zakona o javn. skladiščih, veljajo pa subsidiarno.

Za izjeme, mišljene v čl. 5, veljajo posebni predpisi, v glavnem:

1. glede akcij in listin Narodne banke čl. 65—81 zak. z dne 17. julija 1931 Sl. Nov. 137/LXV, Sl. list 1931/56;

2. glede hranilnih knjižic poštne hranilnice čl. 18 zak. o poštnohranilnem ček. in virm. prometu Sl. Nov. br. 77/XI, Ur. list 1922/130, navodila 12. decembra 1931 Sl. Novine 297/XCVI/722, Sl. list 1932/9;

3. glede čekov poštne hranilnice Sl. Nov. 1262/LXXVII, Sl. list 1933/42.

Amortizacija starih hipotek se ravna po predpisih §§ 128 sl. Zzk.

Prijava izgube ločenih nerazveljavljenih kuponov v širšem smislu prekinja zastaranje, plačilo se sme v tem slučaju zahtevati šele 3 leta (dosedaj 1 leto) po dospelosti, vendar ima zavezanec po vzorcu francoskega zakona z dne 15. julija 1929 še eno leto čas za izplačilo. Te določbe naj nadomeste prepoved razveljavljenja kuponov.

Posebne določbe so uvedene za razveljavljenje državnih vrednostnih papirjev (§ 261).

Za objave se ustanavlja poseben Osrednji glasnik.

VIII. Skrbništvo in pomočništvo (§§ 183—201). Določbe so vzete razen glede pristojnosti za sklepanje o odločbi iz dosedanega preklicnega reda. Razprave (§ 187) niso več javne (§ 21). Objava preklicev pred prevratom se vrši sedaj po § 311 Grpp.

IX. Prostovoljna cenitev in prodaja (§§ 219—230).

Predpisi se naslanjajo na §§ 267—280 pat. Za prodajo nepremičnin velja forum rei sitae. Če leži nepremičnina v območju več sreskih sodišč, ima predlagatelj izbero. Pri prodaji terjatev obremenitev ni več ovira kakor do sedaj (269 pat.). Sodna cenitev se izvrši ustrezno izvršilni, pri državnih nepremičninah administrativna cenitev ni prevzeta (dosedaj § 271).

X. Ostali primeri (§§ 263—275).

Varstvene odločbe pri ločitvi ali razdružitvi zakona po § 142 o. d. z. so sedaj razširjene tako, da je zanje pristojno varstveno sodišče, tudi če zakonca ločeno živita, pa še nista sodno ločena ali zakon še ni razvezan.

Za določitev dote in opreme velja podsodnost občje zavezančeve podsodnosti. Zakaj se ti zahtevki le takrat določajo v nepravdnem postopku, če so bili stavljeni sodišču pred poroko, ni dovolj umevno, ker se sme pred poroko uvedeni postopek nadaljevati in končati tudi po poroki. Zahtevki, ki pred poroko niso bili uveljavljeni pri sodišču, spadajo pred pravnega sodnika.

Solastninska razmerja po § 825 sl. o. d. z. ureja sodišče po predpisih § 266, če o solastninski pravici in o velikosti deležev ni spora.

Razdružitvev skupnosti, doslej možna le na podlagi v pravdi izposlovanega izvršilnega naslova (§ 841 o. d. z. § 351 i. r.), se izvrši odslej praktično v nepravdnem postopku, če o pravici in predmetu delitve ni spora in se ta spor tudi tekom postopka ne pojavi. Morebitna poravnava je izvršilni naslov. Delitev nepremičnine s sodno prodajo se izvede po določbah Ip.

Novo je poglavje o ureditvi mej (§§ 275—283). Po vložnem predlogu je narok zaradi poskusa poravnave obvezen. Četudi je postopanje uradnega značaja, je imeti predlog za umaknjen, ako predlagatelj izostane in nasprotnik ne predlaga, da se naj postopek vendarle izvede. Dosedanji praksi je ustrezen predpis, da tožbe, če se med pravdo pokaže, da gre za mejni spor, ni zavračati zaradi nepristojnosti, ampak obravnavati kot predlog za ureditev mej. Nasprotno se sme postopek uvesti tudi po službeni dolžnosti, če je od te ureditve odvisna odločitev kake pravnide stvari (§ 254 Grpp.). Ako se more posel opraviti na enem naroku, se strankine navedbe ne vnašajo v zapisnik, ampak v končno odločbo. Dokaz močnejše pravice v pravnem postopku je dopusten le, če presega vrednost spornega prostora 500 Din (dosedaj 125 Din po zak. z dne

30. januarja 1922 Ur. list, 26. maja 1922), toda samo v prekluzivnem roku treh mesecev od dne pravnomočne odločbe. Nerazumljivo načelo razdelitve stroškov »po meri svojih meja« žal tudi sedaj ni pojasnjeno. Stroškovni predpisi veljajo tudi, če se sodna odločba ne izda.

XI. Postopek in javnobeležniški posli: Nova uredba noče posegati v določbe zak. o javnih beležnikih, kolikor jih izrečno ne spreminja (čl. 4). To je primer glede predpisov § 221 t. 4 in § 222 t. 2 Zb. V okviru § 221 Zb. se giblje, § 222 odst. 2 pa razveljavlja novota, da smejo dediči izvesti zapuščinsko razpravo sami, ako predlagajo to v 15 dneh po sodnem obvestilu o smrti sporazumno, če je med njimi en diplomiran pravnik (§ 31). Pod dediči je razumeti presumptivne, v smrtovnici ali oporoki navedene ali sicer znane (§ 2 t. 6) dediče, pod obvestilom poziv po § 62. Oddaja dedne prijave ni pogoj za udeležbo pri sporazumevanju, ki se sodišču izkaže s podpisom.

Dosedanja razdelitev, če je na sedežu sreskega sodišča več javnih beležnikov, je spremenjena tako, da opravi razpravo tisti notar, v čigar okolišu je zapustnik imel svoje prebivališče, če pa je več prebivališč, v čigar okolišu je pretežni del imovine (§ 221 t. 4).

Pismeno oporoko sme javni beležnik razglasiti tudi, če po okolišnih primerah ni potreba, da bi se vsebina oporoke hitro zvedela in če ni bil zapisovalec smrtovnice, ker opravlja vse posle zapuščinskega postopka; med izjeme § 221 t. 2 Zb. pa razglasitev poslednje volje ne spada. § 38 torej ne spreminja § 221 t. 2 Zb.

Sodišče sme, če je v korist strank, poveriti javnemu beležniku izvestne posle, ki ne zavise od predhodne sodne odločbe (§ 4), kar je rečeno že v § 223 Zb.

Na sedežu sreskih sodišč opravljajo izključno javni beležniki zapis smrtovnice (§ 33).

XII. Prehodne določbe (čl. 28 Unp. i. sl.). Dokaj ohlapno je splošno načelo, da rešujejo že »tekoče« stvari nepravdne narave doslej pristojna oblastva po dosedanjih predpisih. Glede pristojnosti oblastev za prilike v dravski banovini ni sprememb. Glede postopka je treba razlikovati po značaju nepravdnega predmeta:

1. Zapuščinske stvari:

Splošno načelo ne velja za delegacijo (§ 21) in za hrambo zapuščinske imovine za poznejše upravičence po § 120. Dasi se uvede zapuščinska razprava, ko sodišče zve za smrtni primer, po imovinskem stanju na dan smrti, vendar ni ta okolnost odločilna, marveč dejanska pokre-

nitev postopka, ko sodišče ali zapis smrtovnice odredi, ali isto direktno sprejme (§ 34, 36 pat., § 32). Če se je to zgodilo po 4. februarju 1935, veljajo novi predpisi. Če je sodišče izdalo sklep po § 72 pat. pred 4. februarjem 1935, da se zapuščinska razprava zbog pomanjkanja zapuščinske imovine ne uvede, pa se pozneje taka imovina najde, se postopanje nadaljuje po novih predpisih, ker sklep po § 72 pat. rešuje poročilo o smrtovnici in s tem postopanje končuje. Drugače je pri reasumaciji, kjer se povzame in dopolni prejšnji postopek.

2. Varstvene (skrbstvene) stvari:

Dolga življenjska doba teh poslov opravičuje generalno načelo, da se imajo te stvari, ki še teko na dan 4. februarja 1935, obravnavati po novem postopku, izvzemši v dveh primerih:

a) če v skrbstveni stvari odločba o postavitvi pod skrbstvo še ni postala pravomočna, se uporabljajo novi predpisi šele po pravomočnosti odločbe;

b) pri razveljavitvi in pre naredbi preklica po § 191 se uporabljajo novi predpisi tudi na dosedanje primere.

Če je okrožno sodišče izdalo rešitev po § 109 j. n. pred 4. februarjem 1935, gre pritožba na apelacijsko sodišče; dopolnitev postopka se izvrši po starih predpisih in sresko sodišče vsled rekurza odločbe ne more spremeniti, ker ne gre za njegovo odločbo (§ 12 st. 4).

Varstvene stvari so v teku, ko je sodišče sprejelo od zasebne strani naznanilo, da je treba postaviti varuha (§ 189 o. d. z.) ali za to izvedelo uradno (§ 190). Pri zakonskem otroku, ko je sprejelo smrtovnico o smrti očeta, ko zve, da stopi očetovska oblast trajno ali začasno iz veljave, ali ko zve, da se je rodil postumus. Pri nezakonskem otroku, ko zve o njegovem rojstvu (§ 15 I novele). Sem ne spada primer preklica nedoletnika, ki je pod očetovsko oblastjo. Isto načelo uradnega zaznanja činjenic, zaradi katerih je treba komu postaviti skrbnika ali pooblaščenca, razmejuje primere skrbstva (§§ 269, 280 o. d. z.).

Preklicni postopek. Splošno velja, da se novi predpisi uporabljajo z izjemo, če izdana odločba o postavitvi pod skrbstvo še ni postala pravomočna, vendar pa se tudi tukaj postopek dopolni po novem postopku. Postopek je v teku, ko to predlaga zato upravičena oseba (§ 27 pr. r.) ali ko sodišče po službeni dolžnosti zve za tak primer (§ 25 p. r., § 185² Np.) in dejansko postopek ukrene. Glede zenačenja dosedanjih primerov prevzema čl. 32 nekritično dosedanji § 68 pr. r., ki ureja primere

pred uveljavljenjem prekl. reda z dne 28. junija 1916. Za poznejše primere od 1. septembra 1916 dalje do uveljavljenja novega postopnika ne morejo zaradi slaboumnosti deloma preklicani biti zenačeni z osebami, ki so zaradi duševne bolezni ali slaboumnosti bili popolnoma preklicani in preklic radi »zapravljivosti« (glej točno besedilo § 2 t. 1 pr. r.) je v območju prekl. reda bil le omejeno mogoč.

Druge pravne posledice, zvezane s preklicem, ostanejo tudi dalje v veljavi (čl. 35).

A mortizacija: Stari predpisi veljajo za stvari, kjer je sodišče pred 4. septembrom 1934 »s sodno odločbo« uvedlo postopek. Kot tako odločbo bo imeti prvi oklic, ki ga je izdalo sodišče.

Pri posvojitvi, pozakonitvi, proglasitvi za mrtvega, določitvi dote, prostovoljni cenitvi in prodaji, ureditvi mej (važno zaradi omejitve pravnega sredstva), ukrepih o usodi otrok po dosedanjem § 142 o. d. z., sodni overovitvi, potrditvi in napravljanju listin, je postopanje v teku z dnem, ko se sodišču izroči dotični predlog. Istotako se nanaša obvezno obvestilo o shrambi oporoke po § 303 le na oporoke, sprejete po 4. februarju 1935 v sodno hrambo.

Ali veljajo določbe o kazenskem registru tudi za mlajše maloletnike?

Priv. doc. dr. Avgust Munda.

Sodišča morajo o vsaki obsodbi, ko postane pravno-močna, obvestiti državno tožilstvo svojega področja (§ 427 odst. 1 Kp., § 127 p. r. k. s., § 42 p. r. d. t.). Ta obvestitev se vrši na ta način, da pošlje sodišče državnemu tožilstvu kazenski list. Na enak način obvesti sodišče o vsaki obsodbi po internih navodilih tudi upravo mesta Beograda, oddelke tehnične policije in sresko poglavarstvo, kjer ima obsojenec svoje bivališče. Pisarna državnega tožilstva razvršča vse kazenske liste po alfabetskem redu v obliki kartoteke (kazenski register).

Osnovna določba o kazenskem registru (§ 427 Kp.) pravi, da se vodi kazenski register o osebah, ki so obsojene zbog zločina ali prestopka. Uredba o poslovnem redu za d. t. (§ 42) dopolnjuje to določbo s tem, da morajo sodišča obvestiti državno tožilstvo o vsaki obsodbi starejših malolet-